

# DELFSCHE ROODE THEEPOTTEN

DOOR

MR. A. H. H. VAN DER BURGH.



ET zal aan de kenners en liefhebbers van porselein en aardewerk niet onbekend zijn, dat onder de vele roode steenen trekpotten, welke veelvuldig worden aangetroffen, doch waarvan het meerendeel van Chi-neeschen oorsprong is, zich enkele bevinden, welke aan den onderkant voorzien zijn van een ovalen stempel, voorstellende een naar links springend vosje, waarboven in een boog in drukletters de naam: ARV DE MILDE, ongeveer in deze voege:



Wel wordt in de werken over ceramiek van dezen stempel melding gemaakt, doch ten onrechte worden de alzoo gemerkte stukken onder de eerste producten der Meissner porseleinfabriek gerangschikt.

Zoo deelt A. DEMMIN <sup>1)</sup> mede, dat BÖTTGER op sommige stukken dezen stempel of een anderen met Chineesche karakters deed aanbrengen, ten einde ze in den handel voor Chineesch aardewerk te doen doorgaan. Nu moge een Chineesch merk het beoogde gevolg gehad hebben, doch onverklaarbaar is het, hoe een Hollandsche naam op een voorwerp gesteld aan de Chineesche herkomst zou kunnen doen gelooven.

Ook FR. JAENNICKÉ <sup>2)</sup> stelt ze onder de allereerste producten van BÖTTGER, terwijl hij zonder nadere verklaring dezen stempel eenvoudig een fantasiemerk noemt.

Nader bij de waarheid staat Prof. KARL BERLING, die in zijn uitnemend prachtwerk <sup>3)</sup> bij zijne beschouwingen over het roode steengoed, ook melding maakt van stukken, gemerkt met de namen ARY DE MILDE, JAN DE MILDE en JACOBUS DE CALUWE. Aan de Duitsche herkomst dezer voorwerpen wordt echter door hem getwijfeld; volgens hem bestaan over deze kwestie twee uiteenloopende meeningen. Eenigen zijn van oordeel dat deze Hollandsche namen niet met Meissen in verband gebracht kunnen worden, aangezien het aldaar vervaardigde steengoed in den regel ongemerkt is, zoodat die stukken in Holland moeten vervaardigd zijn. Anderen daarentegen achten het mogelijk, dat de gebroeders DE MILDE onder BÖTTGER werkzaam geweest zijn en later naar hun vaderland zijn teruggekeerd. Evenwel voegt de schrijver daarbij, dat hij deze namen nooit in de archieven heeft aangetroffen, en verklaart hij zich vooralsnog van een oordeel te willen onthouden.

Is er in de Dresdener of Meissner archieven geen spoor van de aanwezigheid der bovengenoemde plateelbakkers te vinden, zoo bevatten daarentegen de stedelijke en notariële archieven der stad Delft voldoende gegevens, om vast te stellen, dat hier alleen van Delfsch fabrikaat sprake kan zijn.

De overeenkomst, welke tusschen BÖTTGER's eerste producten en die van ARY DE MILDE c. s. bestaat, laat zich eenvoudig hieruit verklaren, dat beide hetzelfde doel hebben nagestreefd, nl. de imitatie van het Chineesche roode steengoed. Het behoeft ons evenmin te verbazen, dat men dit moeilijke probleem te Delft even goed als te Meissen heeft opgelost, daar de Delfsche aardewerksnijverheid op het oogenblik dat BÖTTGER zijne onderzoekingen aanving (in 1707), reeds zijne hoogste ontwikkeling bereikt had en vrij wat fraaier voorwerpen dan het roode steengoed had voortgebracht.

---

<sup>1)</sup> *Guide de l'amateur de faïences et porcelaines*, Paris.

<sup>2)</sup> *Gründriss der Keramik*, Stuttgart 1879.

<sup>3)</sup> *Das Meissner Porzellan und seine Geschichte*, Leipzig 1900.

Uit de bijzonderheden, welke omtrent VAN MILDE en andere plateelbakkers in onze archieven staan opgeteekend, meen ik als ontwijfelbaar te mogen vaststellen, dat reeds meer dan dertig jaren vóór BÖTTGER roode theepotten door verschillende plateelbakkers te Delft vervaardigd werden. Ook is het onmogelijk dat ARY DE MILDE die kunst bij BÖTTGER zou geleerd hebben, daar hij reeds in Januari 1708 overleden is.

Wie de ouders van ARY DE MILDE waren zegt ons een acte van den 18<sup>n</sup> Juny 1644 <sup>1)</sup>. Op dezen datum passeeren HANS JANSZ DE MILDE en GRIETGE PIETERSD<sup>r</sup>, zijne huisvrouw, hij ziek te bed liggende, hun testament. Hij institueert tot zijne erfgenamen zijne zeven kinderen geprocreeerd bij zijne eerste vrouw SYBURGJEN ARYENS met name: JAN, LIJSBETH, ADRIAENTJE, CORNELIS, ENGELTJE, ARYEN en JACOBUS JANSZ DE MILDE, onder gehoudenheid om aan genoemde GRIETGE PIETERSD<sup>r</sup> f 1000 uit te keeren, boven hetgeen zij aan kleederen, linnen, zilverwerk en meubelen heeft ingebracht.

De testateur overleed spoedig daarna en wij vinden bij den inventaris zijner nalatenschap, den 30<sup>n</sup> Juli 1644 <sup>2)</sup> opgemaakt, aangeteekend, dat: JAN meerderjarig was, LIJSBETH, ADRIAENTJE, CORNELIS en ENGELTJE resp. 17, 16, 14 en 12 jaar oud waren, als ook dat ARYEN 10 jaar en JACOBUS 8 jaar oud was.

De familie DE MILDE woonde in een huis aan de Zuidzijde van de Kromstraatsteeg, genaamd „'s lands Eendragt", alwaar de vader HANS overleden is. Bij acte d.d. 15 Dec. 1644 <sup>3)</sup> werd dit huis door JAN HANSZ DE MILDE en de voogden der minderjarige kinderen aan een ander verhuurd.

De oudste zoon teekende:

*J. Jansz de milde*

Het Meester-Bouck van het S<sup>te</sup> Lucas Gilde te Delft <sup>4)</sup> bevat het volgende bericht omtrent ARY:

„Plateelbacker. Den 11 Juny 1658 heeft hem als Meester laten aen-  
„teijckenen ARY HANSEN <sup>5)</sup> DE MILDE om te bevrijden WOUTER EENHOORN  
„welcke onder DE MILDE voorsz. genieten sal het recht als Meester.

„Het recht betaelt sijnde burger . . . . . 6 gul.”

1) 2) en 3) Prot. Not. FRANS BOOGERT.

4) OBREEN's *Archief voor Ned. Kunstgeschiedenis* I 63.

5) Dit is de eenige plaats waar hij genoemd wordt ARY HANSEN, overal elders ARY JANSZ, zoo in het testament van den vader en in alle verdere acten.

Waarschijnlijk zal hij werkzaam gesteld zijn in de plateelbakkerij „de Grieksche A”, staande op de Geer, welke huizinge, vroeger eene brouwerij, door WOUTER VAN EENHOORN den 17<sup>n</sup> Maart 1658 voor ruim *f* 10000 was aangekocht.<sup>1)</sup>

Den 9<sup>n</sup> Sept. 1665 compareerden ARIEN JANSSEN, CLAES GERRITSZ., „mitsgaders ARIEN JANSSEN DE MILDE, 31 jaar of daaromtrent, alle borgers ende „posteleijne peteelbackers tot Delft”; zij legden eene verklaring af ten verzoeken van Sr. WOUTER VAN EENHOORN „mede borger ende plateelbacker aldaar” enz.<sup>2)</sup>

29 Oct. 1669<sup>3)</sup> Mutueel testament van ARYEN JANSZ DE MILDE, plateelbakker en HENDRICKGEN HARMENS VAN DER WOEST, echtelieden, wonende aan de Zuidzijde van de Cromstraetsteegh binnen Delft. De langstlevende universeel erfgenaam, onder gehoudenheid om aan ieder kind bij meerderjarigheid of huwelijk *f* 300 uit te keeren. Bij kinderloos overlijden bespreken zij legaten aan: des testateurs broeder JAN JANSZ DE MILDE, aan ENGELTJE JANSZ DE MILDE en aan de kinderen van ARIAENTJE JANSZ DE MILDE.

Getuigen: JAN HARMENS WOEST en JACOBUS JANSZ DE MILDE.

22 Dec. 1669<sup>4)</sup> Boedelscheiding tusschen JAN HARMENS WOEST, kuiper, en ARYEN JANSZ DE MILDE, getrouwd met HENRICKGEN HARMENS WOEST, wonende in de Cromstraetsteegh, erfgenamen ab intestato van hun oom LOURIS JANS WOEST, te Leiden overleden.

Aan DE MILDE's huisvrouw werd o. a. toebedeeld een huis en erve aan de Zuidzijde van de Cromstraetsteegh.

Geteekend:

*ary Jansz de Milde*

Ook werden hun den 28 Jan. 1670<sup>5)</sup> uit dezelfde nalatenschap nog twee huisjes in de Bethlehemstraat te Leiden toebedeeld, idem den 15<sup>n</sup> Aug. 1671<sup>6)</sup> een huis en erve aan de Westzijde van de Jan Vossensteeg te Leiden, waar „het vergulde swaantje” uithing.

Den 1<sup>n</sup> April 1670<sup>7)</sup> koopt ADRIAEN JANSZ DE MILDE, plateeldraayer te Delft voor *f* 700 een tuin met tuinhuisje gelegen in Vrijenban op de Buitenwatersloot aan de Noordzijde van de Vaart.

1) Prot. Not. MELCH. V. D. BORCHT, Delft.

2) „ „ VAN ADRICHEM, 's Gravenhage.

3) 4) en 5) Prot. Not. ABR. V. D. VELDE, Delft.

6) Prot. Not. J. TIERENS, Leiden.

7) „ „ G. V. ASSEHDELFT, Delft.

Den 24<sup>n</sup> April 1671 <sup>1)</sup> kochten MARTINUS GOUDA en ARY JANSZ DE MILDE de plateelbakkerij „de Romeijn”, gelegen aan de Oostzijde van het Achterom. De koopprijs bedroeg f 8000 waaronder ook materialen en gereedschappen begrepen waren.

21 Juli 1671 <sup>2)</sup> nemen de nieuwe eigenaars JAN LEENDERTSZ VAN SCHIE als knecht aan, om te draaijen: „de grootste schotels, 't rondgoet tot kloeck-„karels toe, mitsgaders de pappegaij ende kandeelbacken”.

1 Oct. 1671 <sup>3)</sup> wordt tusschen hen overeengekomen „om in compagnie te „doen de neringe van de plateelbakkerij, waartoe zij gezamenlijk hebben gekocht „de plateelbakkerij, genaamd Romeijn”. GOUDA zal f 5000, DE MILDE f 3000 inleggen, de laatste zal wekelijks voor zijn opzicht en het groote werk, dat hij, tot de winkel noodig zijnde, zal gehouden wezen te draaien, uit het gemeen genieten f 10 per week en GOUDA, die het boek zal houden f 2 's weeks. De laatste zal in de plateelbakkerij wonen, terwijl DE MILDE tot vergoeding van huishuur 40 gulden per jaar zal ontvangen. De compagnieschap duurde echter zeer kort, reeds bij acte van 16 Oct. 1671 <sup>4)</sup> verkocht DE MILDE zijn aandeel aan GOUDA voor de som van 3500 gulden.

Bij het contract van 24 April 1671 was bepaald dat onder den koop ook materialen en gereedschappen begrepen waren; de verkoopster meende dat daarmede alleen de materialen in den winkel bedoeld waren, zoodat hierover met GOUDA een verschil ontstond. Tot opheldering van deze questie werden verscheiden notarieële verklaringen afgelegd o. a.

5 Nov. 1672 <sup>5)</sup> attesteert ADRIAEN JANSZ DE MILDE, gewezen plateelbacker, dat bij den verkoop van „de Romeyn” onder de materialen niet begrepen waren de aarde en het gemalen wit, dat buiten den winkel was.

Gelijke verklaring wordt den 25<sup>n</sup> Sept. 1673 <sup>6)</sup> afgelegd door ARYEN DE MILDE, oud 38 jaren en JACOBUS DE MILDE, oud 36 jaren of elk daaromtrent.

Zij teekenden:

*ary Jansz de Milde*  
*Jacobus de Milde*

1) 2) 3) en 4) Prot. Not. D. REES, Delft.

5) Prot. Not. FR. BOOGERT, Delft.

6) „ „ D. REES, „

Den 30<sup>n</sup> Maart 1675 <sup>1)</sup> legt JACOBUS DE MILDE, oud 36 <sup>2)</sup> jaren, een gelijkkluidende verklaring af.

Den 9<sup>n</sup> Mei 1671 <sup>3)</sup> verkocht ARY JANSZ DE MILDE, mr. plateelbakker in de Romeijn voor f 950 zijn huis en erve aan de Zuidzijde van de Cromstraetsteegh en verhuisde hoogstwaarschijnlijk naar het Agterom, alwaar hij althans in den aanvang van het volgende jaar gevestigd was, blijkens eene aantekening in een Begrafenisboek van Delft <sup>4)</sup> luidende: „16 Maart 1672. Een dogter van ARY „JANSZ DE MILDE, plateelbacker int Agterom.”

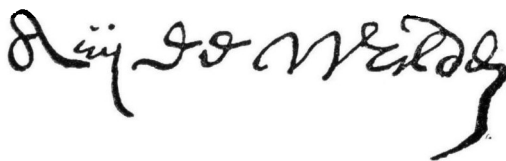
In 1677 woonde hij aan de Westzijde van de Jacob Gerritsenstraat en maakte den 7 Aug. <sup>5)</sup> met zijne vrouw een mutueel testament. De kinderen zouden te zamen f 100 ontvangen, de langstlevende der testateuren de rest.

Van hetzelfde jaar bestaat een belangrijke acte, welk aantoonst dat hij in zijne woning eene inrichting tot bakken gemaakt had. Den 8<sup>n</sup> Febr. 1677 <sup>6)</sup> nl. werd ter requisitie van ARY JANSZ DE MILDE de volgende getuigenis afgelegd: dat vóór een maand JOOST LOUWYSZ GODIJN ten zijnen huize is gekomen en vroeg of DE MILDE in het huis, dat hij in huur van GODIJN bewoonde, zou blijven of niet, waarop hij antwoordde: „ja als gij mij houden wilt, het is mijn gelegen- „heid niet te verhuizen om de vele van mij gemaakte oventjes, ik zal blijven.”

Dat hij zich meer speciaal toeleigde op het „namaken ende conterfeijten van „de Oost-Indische theepotten” blijkt uit een request, door hem en SAMUEL VAN EENHOORN in het jaar 1679 bij de Staten van Holland ingediend, waarbij zij zich zelfs beroemen deze kunst te hebben uitgevonden.

Den 1<sup>n</sup> Febr. 1687 <sup>7)</sup> koopt ARY JANSZ DE MILDE, mr. theepotbacker een tuin en tuinhuisje op het einde van de Dirck Langensteeg, belend ten Westen de Stadsvest, voor de som van f 150.

Geteekend:



In een acte van 7 April 1689 <sup>8)</sup> is sprake van een huis genaamd „de kop” staande in het Oosteinde, belend ten deele ARY DE MILDE met zijn huizing genaamd „de Jeneverboom.”

1) Prot. Not. D. REES, Delft.

2) N.B. Deze leeftijd is onjuist evenals die in de voorafgaande acte. Volgens het Doopboek der Nieuwe Kerk te Delft werd ARY den 9<sup>n</sup> Febr. 1634 en JACOBUS den 11<sup>n</sup> Augustus 1636 gedoopt.

3) Prot. Not. ABR. VERKERK, Delft. 4) OBREEN's *Archief* VI 11.

5) Prot. Not. R. v. EDENBURGH, Delft. 6) Idem idem idem. 7) Prot. Not. J. DE BRIES, Delft.

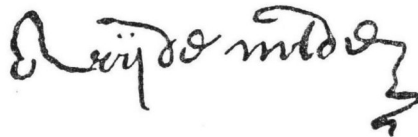
8) Prot. Not. PH. DE BRIES, Delft.

Den 4<sup>n</sup> Maart 1694 <sup>1)</sup> sluiten ARY JANSZ DE MILDE porceleinbacker en zijn huisvrouw HENDRICKIE HARMENS VAN DER WOEST, die haar man wegeus zijne indispositie assisteert, eene overeenkomst met hun buurman, omtrent het tuinhuis gelegen in hun tuin aan de Vest.

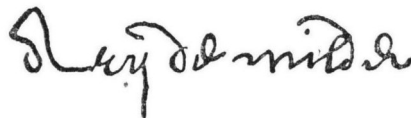
In hetzelfde jaar den 20<sup>n</sup> Aug. 1694 <sup>2)</sup> maakt HENDRICKGE HARMENS WOEST, huisvrouw van ARY JANSZ DE MILDE, meester theepotbacker, haar testament, waarbij zij hare dochter ELISABETH ARIENS DE MILDE tot universeel erfgename benoemt. Mocht testatrice vóór haar man komen te overlijden, dan zal gedurende diens leven of tot dat hare dochter meerderjarig of gehuwd zal zijn de theepotbackerij door de voogden ter eenre en haren man ter andere zijde in het gemeen worden aangehouden.

Den 6<sup>n</sup> Mei 1696 <sup>3)</sup> koopt St. ARY DE MILDE een perceel grond aan de Oostzijde van de Oude Delft in het Noordeinde en komende achter zijne huizinge voor f 250.

Geteekend :



Na het overlijden van zijne vrouw <sup>4)</sup> maakt ARY DE MILDE op den 21<sup>n</sup> Dec. 1702 <sup>5)</sup> zijn testament, kloek en gezond en benoemd tot universeel erfgename zijne eenige dochter ELISABETH DE MILDE, huisvrouw van WILLEM LARDIJN. Sterft zijne dochter vóór hem, dan erven haar kind of kinderen; bij gebreke van deze zijn zwager (d. i. schoonzoon) W. LARDIJN.



Dit testament werd door hem in Jan. 1708 door den dood bekrachtigd. In het Begrafenisboek der Nieuwe Kerk te Delft lezen wij: „25 Januari 1708 „ARY JANSZ DE MILDE, weduwnaar, op het Choor, 14 dragers, een meerderjarige”.

Nog eene zeer belangrijke mededeeling bevat een acte van 14 Nov. 1710 <sup>6)</sup>;

1) Prot. Not. R. v. EDENBURGH, Delft. 2) Prot. Not. J. DE BRIES, Delft.

3) Prot. Not. Pr. COEL, Delft.

4) Begrafenisboek der Nieuwe Kerk te Delft: „10 Febr. 1701 HEYNDRINA HARMENS VAN DER WOEST, huisvrouw van ARY JANS DE MILDE in het Noordeinde in de Geneverboom, op het Choor, 14 dragers, een meerderjarige.

5) en 6) Prot. Not. Pr. COEL, Delft.

Oud-Holland 1901.

hierin machtigt Sr. WILLEM LARDIJN, als in huwelijk hebbende Juffr. ELISABETH DE MILDE, eenig nagelaten dochter van za. ARY DE MILDE te Delft, om uit hun naam van LAURENS VERLEIJN te Groningen *f* 72 in te vorderen over levering van roode theepotten.

Het blijkt ook, dat LARDIJN en later zijne weduwe de zaak van hun vader tot het jaar 1724 hebben voortgezet. Hij overleed in Oct. 1717 <sup>1)</sup>, nalatende eene minderjarige dochter genaamd GEERTRUIJD en werd den 1<sup>n</sup> Nov. in de Nieuwe Kerk begraven.

Zijne weduwe verkocht den 3<sup>n</sup> Jan. 1724 <sup>2)</sup> onder de hand een „huis en „erve aan de Oostzijde van het Noordeinde van ouds genaamd het laersje, nader „hand de geneverboom en nu de gekroonde theepot” voor *f* 2550. Den 12<sup>n</sup> Januari <sup>3)</sup> daaraanvolgende verkocht zij in het openbaar „een aerdewasserie met „tuin en tuinhuisje staande en gelegen aan Stadsveste”, met nog twee andere huisjes voor *f* 650. De jongste opdrachtsbrieven waren van 21 Januari en 26 Mei 1687, op welke data dus hun vader ARY DE MILDE den eigendom dier perceelen verkregen heeft.

Als men nu de medegedeelde bijzonderheden met elkander in verband beschouwt, dan moet daaruit de gevolgtrekking gemaakt worden, dat ARY JANSZ DE MILDE sedert het jaar 1658 als mr. plateelbakker te Delft werkzaam was, dat hij stellig sedert het jaar 1680, doch waarschijnlijk reeds sedert of vóór het jaar 1677 zich met het bakken van roode theepotten bezig hield en dat hij dit beroep tot aan zijn overlijden in 1708 heeft uitgeoefend.

Uit den inhoud der notarieële inventarissen zien wij tevens, dat roode theepotten, zoo wel Delfsche als Chineesche, in Delft veelvuldig gebruikt werden; zij kwamen in zeer vele inboedels voor, zoo wel in de laatste helft der 17<sup>e</sup> als in de eerste helft der 18<sup>e</sup> eeuw; slechts bij uitzondering wordt daarbij de Delfsche herkomst vermeld, waarvan de volgende voorbeelden:

- Inv. 28 Maart 1678 <sup>4)</sup>: een potje van Delfsche roode aarde.
- „ 4 April 1698 <sup>5)</sup>: twee roo Delfs theetrekpotten.
- „ 28 Oct. 1698 <sup>6)</sup>: een roo treckpot met een verguld kettingje.  
drie dito met een silver kettingje Delfs.  
een dito sonder kettingtje Delfs.
- „ 30 July 1700 <sup>7)</sup>: twee Oostindische roode treckpoties.  
twee dito Delfse.
- „ 20 Mei 1701 <sup>8)</sup>: een rood Delffs theetrekpotie met silver beslag.

1) Acten d.d. 9 Oct. 1721 en 11 Juni 1723. Prot. Not. Pr. COEL, Delft.

2) en 3) Prot. Not. Pr. COEL, Delft. 4) Prot. Not. JAN BOOGERT, Delft. 5) Prot. Not. J. DE BRIES, Delft. 6) Prot. Not. P. DURVEN, Delft. 7) en 8) Prot. Not. ADR. LERUWENHOEK, Delft.



- Inv. 10 July 1701 <sup>1)</sup>: een root Delffs theepotje.  
 „ 3 Jan. 1709 <sup>2)</sup>: twee Oost Indische treckpotjes en een Delffs.  
 „ 17 Oct. 1713 <sup>3)</sup>: twee roode Delffse treckpottiens. . 0,6 (= 6 stuivers.)  
 „ 24 Sept. 1717 <sup>4)</sup>: een rood aerde Delfsche treckpot.  
 „ 28 Dec. 1726 <sup>5)</sup>: vier roo treckpotten; een witte Engelsche dito;  
 drie roo Delfsche dito; twee dito kannetjes.  
 „ 14 Oct. 1728 <sup>6)</sup>: twee roode aarde treckpoties.  
 twee Delfse dito.  
 „ 5 Aug. 1729 <sup>7)</sup>: Een Oostindisch roo treckpotje.  
 een Delfs aerde dito.  
 „ 1 April 1732 <sup>8)</sup>: vier roode treckpotten zoo groot als klein, daaronder  
 een van Delfs aardewerk. . . . . een gulden.  
 „ 7 Febr. 1764 <sup>9)</sup>: Delfs aardewerk o. a. vier roode treckpotten.  
 „ 22 April 1783 <sup>10)</sup>: een roode Delfsche theepot.

De familie DE MILDE, die in de 17<sup>e</sup> en 18<sup>e</sup> eeuw te Delft zeer talrijk vertegenwoordigd was, telde onder hare leden verscheiden plateelbakkers; in het belang der volledigheid zij hier ook vermeld wat mij omtrent eenigen van hen is bekend geworden.

JAN HANSE DE MILDE, de oudere broeder van ARY, liet zich den 12<sup>n</sup> Dec. 1643 <sup>11)</sup> als msester in het St. Lucasgilde te Delft aanteekenen, waarvoor hij, als zijnde burger, zes gulden betaalde.

Een andere JAN DE MILDE, wellicht een zoon van den vorigen, liet zich den 23<sup>n</sup> Juni 1692 <sup>12)</sup> als meester aanteekenen en betaalde daarvoor als recht drie gulden, zijnde meesters zoon.

Den 13<sup>n</sup> Juli 1693 <sup>13)</sup> komt JAN DE MILDE voor als getuige bij een acte gepasseerd door Sr. DIRCK WITSENBURCH, plateelbakker, in de „Ster”. Mogelijk was hij aldaar werkzaam. Hij overleed in Febr. 1700 <sup>14)</sup>.

Van 1707 tot 1714 was JOHANNES DE MILDE meesterknecht in de plateelbakkerij „de twee Wildemannen” <sup>15)</sup>

Een twee jaren jongere broeder van ARY: JACOBUS JANSZ DE MILDE was o. a. in 1671 werkzaam in de plateelbakkerij „de Romeijn” en liet zich den

1) en 2) Prot. Not. W. v. RUIJVEN, Delft. 3) Prot. Not. CORN. 's GRAVESANDE, Delft.  
 4) en 5) „ „ JAN DE BRIES, Delft. 6) Prot. Not. C. DE MAN, Delft. 7) Prot. Not. JAN DE BRIES, Delft. 8) Prot. Not. Fr. BOOGERT, Delft. 9) Prot. Not. J. BERTRAND, Delft. 10) Prot. Not. J. GOEVERNEUR, Delft. 11) en 12) OBREEN's *Archief* I 33 en 96.  
 13) Prot. Not. FL. v. D. WERFF, Delft.  
 14) Begrafenisboek der Oude Kerk: „13 Febr. 1700 JAN DE MILDE op de Verwersdijk op de hoek „van de Doelstraat in een kerkegraff met 12 dragers, geen kinderen”.  
 15) OBREEN's *Archief* I 114, 119.

29 Febr. 1672 „als mr. plateelbakker aenteijckenen om te bevrijden de winckel „van de Romeijn”,<sup>1)</sup> doch reeds in het volgende jaar kon hij wegens zware ziekte niet op de fabriek komen en ontstond er tusschen hem en zijn meester MARTINUS GOUDA een proces over de op 3 Maart 1671 en 4 Maart 1673 gesloten contracten<sup>2)</sup>. Hij overleed op de Lakengracht in 1675 en werd den 27<sup>n</sup> Dec. op het kerkhof der Oude Kerk begraven.<sup>3)</sup>

Hoewel er roode Delfsche theepotten met den naam J. DE MILDE gestempeld voorkomen, zoo vindt men echter in geen der acten, waarin van een JAN of JOHAN DE MILDE sprake is, eenige aanwijzing, dat zij roode theepotten gemaakt hebben. Wel is dat het geval ten aanzien van WILLEM JACOBZ DE MILDE; deze maakte den 3<sup>n</sup> Nov. 1694<sup>4)</sup> met zijne vrouw AEGIE LEENDERTS VAN DER SPECK een testament, waarbij als zijn beroep wordt opgegeven teepottemaecker. Ook bij zijn huwelijk den 22<sup>n</sup> Aug. 1694 wordt zijn beroep van Theepotmaker vermeld.

Later treffen wij nog een anderen JACOBUS DE MILDE aan die in 1732 op acht en twintigjarigen leeftijd<sup>5)</sup> in het huwelijk trad met de weduwe van ABRAHAM VAN DIJK, eigenaresse der plateelbakkerij „de Roos” welke fabriek na haar overlijden op 15 Febr. 1739 overging op haren zoon CORNELIS VAN DIJK. Den 6<sup>n</sup> Febr. 1740<sup>6)</sup> kocht DE MILDE voor f 4500 de plateelbakkerij „de Paauw”. Zijn zoon ABRAHAM, uit zijn tweede huwelijk met JUDITH VAN SCHIE volgde hem in 1767 daarin op.

De acte van 6 Febr. 1740 is geteekend:

*Jacobus de milde*

Zijn fabrieksmerk<sup>7)</sup> bestond uit zijne initialen: IDM.

Betreffende JACOBUS DE CALUWE, die ook in het werk van Prof. BERLING genoemd wordt, vinden wij in een acte dd. 5 Jan. 1702<sup>8)</sup>, waarbij de plateelbakkerij „de Dissel” verkocht werd, vermeld, dat hij voor f 180 kooper werd van de westelijke huizinge van de plateelbakkerij belend ten Oosten de hout-schuur, ten Westen de poort, genaamd het Roode hek. Geteekend:

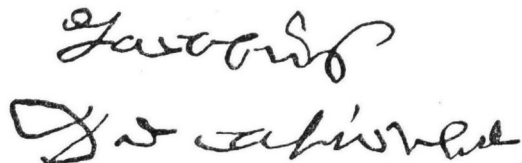
*Jacobus de Caluwe*

1) OBREEN's *Archief* I 78. 2) Prot. Not. R. v. EDENBURGH, Delft 3 Juli 1673, D. REES, 28 Juli 1673, W. v. RUIJVEN, 7 Aug. 1673. 3) OBREEN's *Archief* VI 12. 4) Prot. Not. A. LEEUWENHOEK Delft. 5) Prot. Not. C. PIJNAKER, Delft 22 en 30 Mei 1732. 6) Prot. Not. FR. BOOGERT, Delft. 7) OBREEN's *Archief* I 128 Pl. I. 8) Prot. Not. P. DURVEN, Delft.

Een acte van 11 Mei 1711 <sup>1)</sup> bevat eene attestatie van twee vrouwen, wonende aan de Zuidzijde van de Molslaan naast de gewezen plateelbakkerij „de Dissel”, ten behoeve van JACOBUS DE CALUWE, theepottiesbakker, dat omtrent zeven jaren geleden, toen DE CALUWE nog woonde in zijn huis aan de Molslaan met de Oostzijde naast aan tegen de gewezen houtschuur dier plateelbakkerij, requirants huisvrouw naar buiten kwam loopen en vertoonde een menigte stukken van gebroken theepotten of klein aardewerk, dat van de plank in haar voorhuis afgevallen was tengevolge van het nederwerpen van kolen in genoemde hout-schuur, welke door den eigenaar den brouwer S. POST gebruikt werd tot een pakhuis van Schotsche kolen, enz.

Den 16<sup>n</sup> Dec. 1713 <sup>2)</sup> maakten JACOBUS DE CALUWE, theepottiesbakker, en PETRONELLA VAN LEE, echtelieden, wonende aan de Gasthuislaan, hij ziek te bed liggende hun testament.

Geteekend:



Hij overleed in Januari 1730. <sup>3)</sup>

Hoewel de qualificatie van theepottenbakker welke in de bovenaangehaalde acten aan WILLEM JACOBUSZ DE MILDE en JACOBUS DE CALUWE gegeven is, niet het mathematisch bewijs oplevert, dat deze roode theepotten vervaardigd hebben, zoo zal men, waar is aangetoond, dat deze benaming ten aanzien van ARY DE MILDE zoodanige beteekenis heeft, bij analogie voor deze beide tot dezelfde uitlegging moeten besluiten. Ook de overweging, dat theepotten en alle mogelijke artikelen van huiselijk gebruik in alle plateelbakkerijen gemaakt werden, terwijl de eigenaars van deze steeds met de algemeene benaming van meester plateelbakker werden aangeduid, moet tot de gevolgtrekking leiden, dat, waar men aan enkelen de bijzondere benaming van theepottenbakkers gaf, men het oog had op een bijzonder soort van theepotten, gelijk de roode steenen theepotten kunnen genoemd worden, die zoo zeer in grondstof, kleur en bewerking van het overige Delfsche aardewerk verschillen. Deze onderstelling wordt ten aanzien van JACOBUS DE CALUWE bevestigd door een roode theepot met diens naam gestempeld, welke in het Museum te Dresden aanwezig is.

1) en 2) Prot. Not. CORN. 's GRAFESANDE, Delft.

3) Begrepenisboek der Oude Kerk te Delft: „23 Januari 1730 JACOBUS DE CALUWE op de Gast-huislaan naast den Bijl, met 12 dragers, Kerkegrafft, 7 meerderj.”

Het is niet met zekerheid te bepalen of ARY DE MILDE de eerste vervaardiger van roode theepotten te Delft geweest is; een tijdgenoot van hem LAMBERTUS CLEFFIUS wordt eveneens als zoodanig vermeld, als blijkt uit de volgende advertentie, voorkomende in de Haarlemsche Courant van 18 Aug. 1678 no. 33.

„Werdt een yder bekend gemaakt, dat LAMBERTUS CLEFFIUS, mr. plateelbakker in de plateelbakkerij van „de metale pot” tot Delft, in den jare 1672 „hebbende uitgevonden de maniere om de Indische porceleijen te contereijten „(gelijk een ijgelyk genoegzaam bekend is) ook sedert die tijd sich heeft bemoeijt „met het maken van rode theepotten, mitsgaders van andere couleuren, en tegen „woordig tot sodanige perfectie heeft gebracht, dat deselve in couleur, netherijt, „sterckte en gebruik de indiaansche theepotten niet behoeven te wijken.

„Iemant deselve van noden hebbende, adresseere sich ten huijse voorsz., „daar die voor redelijcke prijs te bekomen zijn.” <sup>1)</sup>

Na het overlijden van L. CLEFFIUS <sup>2)</sup> werd de plateelbakkerij den 6<sup>n</sup> April 1691 voor f 9500 verkocht aan LAMBERTUS VAN EENHOORN die daarvan eigenaar bleef tot aan zijn overlijden in Maart 1721 <sup>3)</sup>. Ook hij heeft die vervaardiging voortgezet, gelijk volgt uit een contract van 25 Juli 1691 <sup>4)</sup>: „sijn de H<sup>rn</sup> LAMBERTUS „VAN EENHOORN, mr. plateelbakker in de plateelbakkerie de metale pot, JOHANNES „VAN DER WALL en GUILLIAUM NIEULET met melcandren geaccordeert, dat de „voorn. J. VAN DER WALL sal zijn meesterknecht op de winckel VAN EENHOORN” enz.,

„GUILLAUM NIEULET sal alleen bij en op de winckel wercken en maken „roode theepotten, soo kunstigh ende goet als hij sal kunnen, sonder dat hij bij „off voor iemand anders sal mogen wercken en sal VAN EENHOORN den voorsz. „NIEULET ook soo veel werken moeten besorgen en geven als hij soo wel in de „winter als in de somer sal kunnen doen.” <sup>5)</sup>

Na twee jaren werd dit contract hernieuwd en gewijzigd als volgt:

„Op heden den XIX<sup>en</sup> Januarij anno 1693 sijn D<sup>H</sup>rn LAMBERTUS VAN „EENHOORN mr. plateelbacker in de plateelbackerije van de metale pot ende „GUILLIAEM NIEULLETH theepottemaker te Delft metten anderen geaccordeert

1) Mij welwillend door Dr. A. BREDIUS medegedeeld. Deze reclame moet cum grano salis worden opgevat, daar ook anderen zich de eer van die uitvinding hebben toegekend.

2) Overl. 28 Jan. 1691, Prot. Not. W. v. D. KOST, Delft.

3) Begrafenisboek Oude Kerk Delft 28 Maart 1721.

4) Prot. Not. A. v. D. VELDE, Delft.

5) " " " "

„(dogh verclaren alsnogh te approbeeren ende ratificeeren het contract bij haer  
„ende JOHANNES VAN DER WAL op den 25<sup>n</sup> July 1691 geteekend voor Not.  
„ABR. V. VELDE soo veel hetselve bij desen niet en werd gecontradiceerd) dat  
„den voorn. GUILLIAEM NIEULEET, in plaatse van den tijd dewelcke op de drie  
„jaren in het voors. accord gemelt nogh is resterende bij den voorn. VAN EENHOORN  
„sal wercken den tijd van tien eerstcomende ende agtereenvolgende jaren, ingang  
„genomen hebbende op den 25 Julij 1692 en te expireren den 25<sup>n</sup> Julij 1702 en  
„maecken rode theepotten, soo goed kunstigh en faitsoenelijck als hij sal konnen,  
„sonder dat hij NIEULLET gedurende den voorsz. tijd bij off voor jemand anders  
„sal mogen wercken, dan voor den voorn. VAN EENHOORN ende bij voorover-  
„lijden van denselven sijne naer te laten weduwe, indien sij de winckel quam  
„aan te houden ofte soo veel minder tijd als den voorn. VAN EENHOORN ofte  
„zijne naer te laten weduwe uijtte voorsz. winckel quamen te scheiden ofte die  
„mogten comen te vercopen en oock beijden mogten comen te overlijden en sal  
„den voorn. VAN EENHOORN ofte sijne naer te latene wed. den voorn. NIEULLETH  
„moeten versien van het beste werck, om daerdoor het meeste loon te verdienen,  
„en oock aan hem soo veel werck moeten besorgen en geven als hij soo wel in  
„de winter als in de somer sal konnen doen; is wijders geconditioneerd, dat bij  
„aldien den voorn. NIEULLET binnen den voorsz. tijd van tien jaren quam te  
„overlijden, dat alsdan alle de vormen door hem gebruijckt werdende ende op  
„sijn overlijden in wesen bevonden sullen werden en in de winckel sijnde, op  
„de winckel sullen moeten blijven en in eygendom comen ende genoten werden  
„bij den voorn. VAN EENHOORN ofte zijn naer te latene weduwe, mits dat sy  
„gehouden sullen wesen uijt te keeren en te betalen op het overlijden van den  
„voorn. GUILL. NIEULLET aen sijne naer te latene weduwe en bij vooroverlijden  
„aan zijn kind, kinderen of erfgenamen binnen zes maanden naer zijn overlijden  
„eens sonder meer een somme van 200 Car. g. te veertig grooten vlaems  
„het stuk.

„Is nogh geaccordeerd, dat naer het expireren van de opgemelte tien  
„jaren den voorn. GUILL. NIEULLET voor nogh in geen andere winckel binnen  
„dese stad of elders sal mogen gaen wercken of sijn aan eenigh ander meester  
„verbinden, soo lange de voorn. V. EENHOORN ofte sijne naer te latene weduwe  
„de voorgemelte winckel in de voorschr. Metale pot ofte elders comen te doen  
„ende aen te houden.

„En bij aldien GUILL. N. na het expireren van de opgemelte tien jaren  
„niet genegen was om langer op gem. winckel van v. E. te wercken maar liever  
„genegen was aan zijn huis selver winckel te houden hij toch alle de door hem  
„vervaardigde theepotten en andere rariteiten beschikbaar moest stellen voor den

„handel van L. v. E. tegen de bedongen prijzen en deze laatste altijd de voor  
„keur tegenover andere magazijnhouders zou hebben.

„Belovende enz.” <sup>1)</sup>

Geteekend :

*Lambert van Eenhoorn*

*Guillaume Nieuilet*

De inhoud van dit contract geeft duidelijk te kennen dat VAN EENHOORN den arbeid van NIEULLET op hoogen prijs stelde, hetwelk ook af te leiden is uit een acte van 6 Jan. 1693 <sup>2)</sup> waarbij hij zich borg stelde voor de betaling der koopenningen van een huis aan de Oostzijde van het Oude Delft, hetwelk „Sr. WILLEM NIEULETH, theepottenmaker”, den 29 Dec. 1692 voor f 1400 gekocht had. <sup>3)</sup>

NIEULLET, die Franschman van geboorte was, heeft waarschijnlijk de kunst van plateelbakken te Rouaan geleerd, waarna hij zich tusschen de jaren 1684 en en 1688 te Delft gevestigd heeft.

In een acte dd. 4 Mei 1690 <sup>4)</sup> lezen wij: „GUILJELMUS NIEUELLET habitans in hac urbe, qui declarabat consensisse et jussisse secundum procuracionem „ipsis Idibus Octobris anni 1684 in urbe Rotomagenti passatam uti hoc instrumento adhuc consentit et jubet, ut quando ipsius mater a Deo omnipotenti in suum „aeternum regnum vocata fuerit... procurare velit ordinarias exsequias ex nummis e „publica omnium mobilium venditione consequendis, impensas necessarias solvere.”

Den 15<sup>n</sup> Julij 1715 <sup>5)</sup> passeert hij de volgende procuratie:

„GUILLAUME NIEULLET natiff du Havre de Grace, depuis et à présent „demeurant à Delft, fils et héritier des deffunts GUILLAUME NIEULLET et d'ANNE „LE FRANÇOIS, constitue pour son Procureur Général” etc.

NIEULLET is driemaal gehuwd geweest, 1<sup>o</sup>. den 25<sup>n</sup> Febr. 1688 met MARIA DE MILDE, overleden in Juli 1690, 2<sup>o</sup>. met WILLEMIJNTJE DE MILDE den 11<sup>n</sup> Febr. 1691, die in Juli 1699 overleed, 3<sup>o</sup> met MARIA KARELS, den 2<sup>n</sup> Jan. 1701. <sup>6)</sup>

In beide eerste huwelijksacten wordt als zijn beroep opgegeven *beeltsnijder*; hij woonde in 1688 in het Noordeinde, in 1691 aan de Oude Delft omtrent de Dirk Langensteeg, in 1701 in de Molsteeg. NIEULLET overleed in 1724; in het

1) Prot. Not. A. v. LEEUWENHOECK Dl. 3 fol. 611. 2), 3) Prot. Not. A. v. LEEUWENHOECK.

4) Prot. Not. H. BROUCKMAN. 5) Prot. Not. C. 's GRAVESANDE.

6) Huwelijksreg. Delft nos. 57, 58 en 59. Begrafenis Reg. Delft nos. 135 en 136.

begravenisboek der Oude Kerk staat aangeteekend: „15 Sept. 1724. WILLEM „NIEUWLET aen de Oude Delft over het Bagijnhof, met 10 dragers, op het „Kerkhoff, 1 minderjarige.”

In de huwelijksregisters der stad Delft vindt men nog twee theepotmaeckers vermeld nl. 16 July 1689 LEENDERT HENDRICKSZ VAN DER WEEL <sup>1)</sup> en 4 Nov. 1690 JOOST HENDRICKS VAN DER WEE; deze laatste trad voor de tweede maal in het huwelijk den 8<sup>n</sup> Febr. 1728. Verdere bijzonderheden heb ik over deze beide niet kunnen opsporen.

Tot dusverre was er alleen sprake van plateelbakkers die uitsluitend als theepottenbakkers bekend stonden, doch er bestaan ook documenten, die de mogelijkheid aantonen, dat, gelijk wij reeds van LAMBERTUS VAN EENHOORN gelezen hebben, ook andere meester-plateelbakkers, en onder hen de meest be- roemde, in hunne winkels of fabrieken roode steenen theepotten vervaardigd hebben. Het fabrikaat van ARY DE MILDE blijkt zoo zeer gezocht te zijn geweest, dat het reeds vóór het jaar 1680 door anderen is geïmiteerd geworden, hetwelk aan hem en aan SAMUEL VAN EENHOORN aanleiding gaf om een request aan de Staten van Holland te richten met verzoek de noodige maatregelen voor te schrijven om aan dit misbruik een einde te maken. Daar ik vermoed, dat niet alle desbetreffende documenten zijn gepubliceerd, meen ik ze in extenso te moeten mededeelen.

In de Resolutie der Staten van Holland dd. 20 Januari 1680 lezen wij dat namens Haer Ed. Groot Mog. Gecommitteerden, ingevolge van derselver Reso- lutie Commissoriael van den eersten December lestleden, rapport wordt uitge- bracht omtrent:

„de requeste van SAMUEL VAN EENHOORN ende ARY DE MILDE, Borgers „ende Meesters Platteelbackers der stad Delft, houdende, dat sij supplianten bij „voorighe Requeste aan haer Edele Groot Mog. hadden vertoont, dat sij supplianten „hadden uitgevonden het naermaecken ende contrefeyten van de Oost Indische „Theepotten, soodanigh dat deselve naergemaecte Potten in valeur ende waer- „digheijd niet behoefden te cederen aan de oprechte Indiaensche, gelijk ook de „supplianten niet twijffelden of 't selve was oock soodanigh bij de Heeren Gecom- „mitteerden van haer Edele Groot Mo. tot het examineren van de voorschreve „naergemaecte Theepotten geexperimenteert; dat sij supplianten als noch gelijk „bij haer voorige Requeste hadden gedaen, versochten, dat haer Edele Groot „Mog. ten eijnde de goede Ingezetenen in het koopen van de voorsz. naerge-

1) Waarschijnlijk te lezen WEE.  
*Oud-Holland* 1901.

„maeckte Theepotten niet mochten werden bedrogen, aen de supplianten souden  
 „willen verleenen Octroy, omme voor den tijdt van vijfthien achtereenvolgende  
 „jaren alleen hier te Lande te moghen maecken ende verkoopen de voorschreve  
 „naerghemaeckte Theepotten, met verbod aen allen anderen van 't selve te mogen  
 „doen; ofte indien haer supplianten 't voorschreve versoeck niet soude kunnen  
 „volgen, dat haer Edele Groot Mog. alsdan, aengesien de supplianten (sonder  
 roem ghesproocken) derven vanteren, dat niemand hier te Lande de ghemelte  
 „Theepotten tot de voorschreve waerdigheijd sullen kunnen naermaecken ende  
 „dat eenighe nijdighe ende quaedwillige Personen dies niet teghenstaende hadden  
 „onderstaen hare Theepotten naer te bootsen, ende deselve, soo veel doenlijck  
 „naer de selve forme naer te maecken, alsmede de voorschreve Theepotten van  
 „de supplianten te verkoopen, aen de supplianten souden willen vergunnen, dat  
 „sij hare Theepotten souden moghen mercken ende teijckenen met seeker kenne-  
 „lijck merck, met interdictie aen alle Ingezetenen, op groote poene tegens de  
 „Hooge Overigheijd te verbeuren, van eenige Theepotten met hetselve merck te  
 „mogen teecken, ende alsoo geteeckent, te verkoopen ende verhandelen.”

Het eerste verzoek, het verleenen van een Octrooi, werd niet toegewezen, doch wel werd besloten een Placaat uit te vaardigen tegen „het naermaecken „ende contrefeyten van de vooschr. Mercken.” In dit placaat, eveneens gedateerd 20 Jan. 1680, werd bepaald o.a.:

1°. dat het namaken der merken zou gestraft worden met een boete van duizend gulden; 2°. dat de plateelbakkers in de Provincie Holland de merken, die zij gebruikten, binnen zes weken moesten opgeven aan de Magistraten ofte Overluiden ofte Confrerie van het Gilde ter plaatse waar zij gevestigd waren, op een boete van honderd en vijftig gulden; 3°. mochten de Magistraten of Overluiden bevinden dat tusschen eenige opgegeven merken geen kennelijk onderscheid bestond, dan moest hij die zulk een merk het laatst gebruikt had, dit veranderen; 4°. dat zij die in het vervolg een plateelbakkerij zouden oprichten, gehouden zouden zijn eveneens het te gebruiken merk aan den Magistraat of de Overluiden ter goedkeuring op te geven; 5°. dat niemand een ander merk dan hetwelk door den Magistraat was goedgekeurd, zou mogen gebruiken op een boete van zeshonderd gulden; 6°. dat zij die hun merk later wenschten te veranderen, alvorens de goedkeuring van de Overluiden van het Gilde moesten verzoeken, die het nieuwe merk aan den Magistraat zullen moeten overleveren, waarna deze het aan de Magistraten van alle steden in Holland zullen opzenden, ten einde mogelijke bezwaren daartegen te kunnen inbrengen, enz. enz.

Te Delft werd aan deze voorschriften gevolg gegeven, zoo als blijkt uit



hetgeen aangeteekend staat in het Vierde Memoriaelboek van HH. Burgemeesteren en Regeerders der stad Delft:

„Compareerde ter Camer van de Heeren Burgem<sup>ren</sup> en Regeerders der „stad Delft SAMUEL VAN EENHOORN en ARY DE MILDE m<sup>r</sup>. plateelbackers binnen „deser stad, en hebben agtervolgens het placaat van de Ed. gr. mog. Heeren „Staten van Holland ende Westvresland op 't subject van de mercken op de „Theepotten te stellen den 20 Januarij 1680 gearresteert aan haar Agtb. vertoont „als merk 't gene sij van meninge sijn op haar Theepotten te doen stellen, „en tot meerder kennisse van dien tselve hier onder opgedrukt huijden den 12<sup>n</sup> Maart 1680.”

Onderaan rechts staat een stempel in rood lak, ongeveer als volgt:



In een 18<sup>e</sup> eeuwse copie van dit Memoriaelboek vindt men ter omschrijving en verklaring van dezen stempel achter den datum de woorden: „en stond „in rooden Lacke gedrukt een Vosje.”

Bij vergelijking met den in den aanvang van dit opstel aangewezen stempel zal men een verschil opmerken in de richting van het vosje; op den eersten springt het naar links, op den laatsten naar rechts. Een zekere verklaring daarvan is moeilijk te geven, misschien is de onderstelling niet te gewaagd, dat ARY DE MILDE het eerste merk is gaan gebruiken na het overlijden van SAMUEL VAN EENHOORN. Deze was eigenaar van de fabriek „de Grieksche A” welke hij in Sept. 1678 van zijn vader als huwelijksgift gekregen had; SAMUEL overleed op jeugdigen leeftijd en werd den 3<sup>n</sup> October 1685 in de Oude Kerk begraven, nalatende eene weduwe en een zoontje van negen jaar. De weduwe verkocht de fabriek een jaar later aan haren zwager ADRIAEN COCX.

In margine van bovengenoemde acte vindt men nog aangeteekend: „Den „23<sup>n</sup> Maart 1680 hebben MARTINUS GOUDA, JOHANNES MESCH, CORNELIS KEIJSER, „JACOBUS PIJNACKER, en ADRIAEN PIJNACKER haar mercken overgelevert en sijn „deselve gelegd in een van de Laatjes van de Heeren Burgem<sup>ren</sup>:

„den 31 Dito. Q. KLEYNHOVEN.

„Den 8 April 1680 JAN JANSZ KULICK.

Deze vijf documenten zijn nog in het Gemeente Archief <sup>1)</sup>, aanwezig en luiden als volgt:

1) Lade A no. 14. Aan Dr. G. MORRE, Archivaris der gemeente Delft, die mij zoo welwillend in de gelegenheid stelde van deze acten kennis te nemen, breng ik mijn dank voor de vriendelijke hulp mij bij dit onderzoek verleend.

N<sup>o</sup>. 1.

„Ed. Aghtbare Heeren de Heeren  
„Burgermeesteren van Deser Steede Delff.

„Geeft met Behoorlijke Eerbiedigheijdt te kennen MARTINUS GOUDA, dat  
„alsoo deselven alsnogh het roo tegoed is Backende desen Bij den E<sup>d</sup> Hoove  
„(Bij plakaet is geordoneert) dat Alle die geene die het geseijde tegoed Backen  
„gehouden sullen zijn hare Mercken die sij op tselve sullen stellen aen de E<sup>d</sup>.  
„Hoogh Aghtbare over te geven, soo ist dat den geseijden M. GOUDA hier nevens  
„sijn merck is representerende ten Eijnde tselve oock mag aengetekent worden  
„twelck verhoopende sal altijd Blijven E<sup>d</sup> Moogende Heeren

UE<sup>d</sup>. Ootmoedige Dienaar


Onderaan volgt deze afdruk van  
het merk in rood lak:



MARTINUS GOUDA werd in 1671 eigenaar van de plateelbakkerij „de Romeijn” en verkocht deze in 1678 aan MICHEL RIJSBURGH. Sedert dit jaar hield hij zich bezig met de verpleging van krankzinnigen ten zijnen huize, waartoe ook zijn ouderlijk huis was ingericht geweest.

Hij overleed in 1687 en werd den 4<sup>n</sup> Maart in de Nieuwe Kerk begraven.  
N<sup>o</sup>. 2. „dit is het mercq 't geen JOHANNES MESCH is stellende op zijn Theepotten.”

Deze acte is niet onderteekend, doch bevindt zich bovenaan in rood lak dit monogram:



JOHANNES MESCH was eigenaar van de plateelbakkerij: „de vier Romeinsche Helden” gelegen aan de Westzijde van het Oosteinde, waar hij tot aan zijn overlijden den 5<sup>n</sup> Sept. 1709 gewoond heeft. Hij was gehuwd met de dochter van QUIRIJN KLEYNHOVEN en werd den 9 Sept. in de Nieuwe Kerk begraven.

- Nº. 3. „Dit merck sullen tot hare Roode theepotten onder Consent van de „Heeren Burgemeesteren gebruiken.

(Get.)

Delft 23 Maart  
aº. 1680

*Cornelis Keyser  
Jacobus Pijnaker  
Adriaen Pijnaker*

Bovenaan links dit monogram :



terwijl rechts daarvan hetzelfde

monogram in rood lak is afgedrukt.

Na vergelijking met andere handteekeningen van CORNELIS KEIJSER komt het mij voor dat deze acte en ook de drie handteekeningen geheel door hem geschreven zijn.

CORNELIS KEIJSER, zoon van AELBRECHT CORNELISZ KEIJSER en LIJSBETH WILLEM VOSCH, is hoogstwaarschijnlijk werkzaam geweest in de plateelbakkerij zijner ouders „de Porceleine schotel”, gelegen aan de Zuidzijde van de Molslaan. Hij is ongehuwd op betrekkelijk jeugdigen leeftijd (34 jaren oud) overleden en werd den 19<sup>n</sup> Febr. 1684 in de Nieuwe Kerk begraven. Een zijner zusters ANTHONIA was gehuwd met JACOBUS PIJNAKER, de andere, WILHELMIAA, met ADRIAAN PIJNAKER. In 1675 ontving JACOBUS P. van zijne schoonmoeder een vierde gedeelte der fabriek in eigendom, waarvan hij de directie kreeg, terwijl de zaak in gemeenschap zou worden voortgezet. In 1686 werd deze gemeenschap ontbonden en werd hem de fabriek in vollen eigendom overgedragen. PIJNAKER verkocht de „Porceleine Schotel” in 1701 aan JOHANNES HERAULT. In 1696 had hij een gedeelte tot een afzonderlijke plateelbakkerij ingericht en verkocht hij deze onder den naam „de Bloempot” aan SEBASTIAEN BROECKERHOFF; de zaken schijnen echter niet voorspoedig gegaan te zijn, want in 1709 moest P.

de fabriek weder inkoop en behield hij haar tot het jaar 1714, toen MATTHEUS VAN DEN BOGAERT daarvan eigenaar werd. In den aanvang van 1719 vertrok JACOBUS PIJNAKER naar Amsterdam, alwaar zijn eenige dochter ELISABETH gevestigd was.

In 1671 had de wed. van AELBRECHT KEIJSER van GIJSBRECHT CRUIJCK ook de plateelbakkerij „de twee scheepjes”, eveneens gelegen aan de Zuidzijde van de Molslaan, aangekocht. Aan haar tweeden schoonzoon ADRIAAN PIJNAKER droeg zij daarvan een vierde gedeelte in eigendom over en gaf hem tevens daarvan de Directie. Na het overlijden zijner schoonmoeder in Maart 1689 zijn hem waarschijnlijk de overige drie vierde gedeelten toebedeeld, daar hij sedert dien datum als eenige eigenaar vermeld wordt. Hij verkocht „de twee Scheepjes” den 29 Aug. 1694 aan LEENDERT BOERSSE en moest zich daarbij tevens verbinden „binnen de zes eerstkomende jaren geen plateelbakkerij te Delft te zullen aanstellen of doen”. Van 1696 tot 1707 was hij meesterknecht in de Plateelbakkerij „de Wildeman”. ADRIAAN PIJNAKER overleed in het jaar 1707; in het Begrafenisboek der Nieuwe Kerk (n<sup>o</sup>. 136) vindt men aangeteekend: „26 July 1707 „ADRIAAN PIJNAACKER aan de Voorstraat naast het Hoeffijser op 't Choor. „2 minderjarigen, 16 dragers.”

No. 4. „Het merck op de The-potten van  
meester porceleijnbacker Binnen Delft 1680<sup>3</sup><sub>31</sub>

*Q. R. Kleijnoven*

Bovenaan is een afdruk van dit monogram

in rood lak aangebracht :



QUIRIJN ALDERTSZ KLEIJNOVEN was met WOUTER VAN EENHOORN sedert 1655 eigenaar van de plateelbakkerij: „de Porceleine flesch” gelegen aan de Westzijde van het Oosteinde. In 1663 werd deze gemeenschap ontbonden en bleef KLEIJNOVEN alleen eigenaar. Hij overleed in Maart 1695, waarna zijne weduwe den 5<sup>n</sup> Febr. 1697 de plateelbakkerij onder de hand aan JOHANNES KNOTTER verkocht.

No. 5.

„Aen de Ed: Achtbare  
„Heeren, de Ed. Burgemr.  
„Deser Stadt Delft.

„Vertoont in alder ootmoedigheijt JAN JANSE KUIJLICK, hoe dat hij supplt „sich selven is generende met het maken van Teepotten, soo is 't dat de supplt

„versoeckt, dat haer Ed: achtbare heeren gelieven hem te vergunnen, dat hij „mach de selve maken, gelijk een ander en gemerckt sijnde met dese mijne merck, Twelck doende

„getekend bij mij

*Jan Jansz Culick*

Onder aan staan twee afdrukken van  
zijn merk in



rood lak, ongeveer als volgt:

JAN JANSZ CULICK was in 1668 Directeur en sedert 1671 eigenaar van de plateelbakkerij „de Roos”, gelegen aan de Westzijde van de Oude Delft, op den Noord Oosthoek van de Dirck Langensteeg. In 1675 verkocht hij deze aan ARENT COSIJN. In het jaar 1674 wordt hij genoemd: gewezen plateelbakker en ordinaris veerschipper van Delft op Rotterdam. Den 3<sup>n</sup> Nov. 1682 verkocht hij dit ambt voor f 2250.

Ten aanzien van al deze in 1680 gedeponeerde merken is bij mij groote twijfel gerezen of zij wel ooit zijn gebruikt geworden als ook of door een dezer plateelbakkers (behalve ARY DE MILDE) ooit roode theepotten zijn gebakken geworden. De Heer HAVARD <sup>1)</sup>, die, in strijd met den inhoud der acten, van meening is dat deze merken voor alle voorwerpen van aardewerk bestemd waren, verklaart dat hij deze merken nooit op eenig stuk heeft aangetroffen. Dit laatste is ook mijne ondervinding. Die twijfel wordt nog gesteund door de medegedeelde bijzonderheden uit het leven dezer plateelbakkers; CORNELIS KEIJSER toch overleed reeds in den aanvang van het jaar 1684; de gebroeders PIJNAKER bezaten ieder een afzonderlijke fabriek; GOUDA bezat geen fabriek meer sedert 1678 en CULICK zelfs niet meer in 1675. Alleen KLEIJNOVEN en MESCH bleven tot aan hun overlijden eigenaars eener plateelbakkerij. Het meest waarschijnlijk acht ik het dat deze plateelbakkers hunne merken gedeponeerd hebben, ten einde zich het recht te verzekeren ook te eeniger tijd roode theepotten te mogen vervaardigen. In ieder geval valt uit hunne handeling af te leiden, dat het maken van roode theepotten een belangrijke tak van de Delfsche aardewerknijverheid uitmaakte. Dat er desniettemin onder de velerlei producten van Delfsche plateelbakkerskunst die zijn overgebleven, zoo weinig roode theepotten voorkomen, kan verklaard worden uit de omstandigheid, dat zij niet tot versiering doch voor huiselijk gebruik gediend hebben.

<sup>1)</sup> *Histoire de la Faïence de Delft* p. 238, 247 en 258.

De weinige exemplaren, die mij bekend zijn, zijn de volgende:

In het Britsch Museum te Londen bevindt zich een roode theepot gemerkt met het Vosje en den naam ARY DE MILDE; een dito werd vóór eenige jaren door tusschenkomst van Dr. A. BREDIUS door den Heer FRANKS aan het Rijksmuseum te Amsterdam geschonken. Twee dergelijke bevinden zich in de verzameling van schrijver dezès; zij zijn beide versierd met reliefbloemen in dezelfde kleur; aan een van deze is nog een zilveren kettinkje bevestigd, dat deksel, tuit en oortje verbindt, terwijl op de deksel als knop een zilveren paawtje en op de tuit en oortje een dito eendje zijn aangebracht.

Hoogst belangrijk in dit opzicht is de zoo beroemde porseleinverzameling in het Johanneum te Dresden, die gelegenheid biedt om een groot aantal der eerste voortbrengselen van BÖTTGER met anderen van Chineeschen en van Hollandschen oorsprong te vergelijken. In de vitrines, die de oudste producten van BÖTTGER bevatten, is eene kleine afdeeling afgezonderd, waaronder ik theepotten van ARY DE MILDE opmerkte, o. a. een met een verguld zilveren montuur als boven omschreven is.

Nog bevat het Johanneum een afzonderlijke verzameling, door Dr. SPITZNER bijeengebracht en in 1890 voor het Museum aangekocht, waarin men behalve de oudste producten van BÖTTGER ook eenige van onze Delfsche plateelbakkers aantreft; o. a. van ARY DE MILDE een roode theepot met draken en relief versierd, alsmede een rood-bruin theekopje met opgelegde zwarte bloemen.

Van JACOBUS DE CALUWE een roode theepot met bladeren en relief, in afdeelingen verdeeld en met een zilveren kettinkje voorzien. De stempel is gelijkvormig aan dien van DE MILDE, doch het vosje springt naar rechts, waarboven de naam in drukletters. Een roode theepot, versierd met opgelegde draken draagt een stempel zijnde een vosje waarboven de naam: LAMB. VAN EENHOORN.

Eindelijk nog een rond bakje met achtkantig opstaanden rand, versierd met bloemen en ornamenten en relief; in het midden is een medaillon, waarin een theepotje en daarboven M. DE MILDE. Omtrent deze laatste kan ik evenwel niets mededeelen, daar ik onder de talrijke leden dezer familie, die in de archieven vermeld worden, geen enkele met dezen voornaam heb aangetroffen.

Hoewel het mij niet mogelijk was, om alle vraagpunten die zich bij dit onderwerp voordeden, voldoende toe te lichten, zoo hoop ik evenwel dat de lezers van dit opstel mijne overtuiging zullen deelen, dat de kunst van namaken van Chineesche roode theepotten het eerst te Delft is uitgevonden en wel minstens een kwart eeuw vóór dat FR. BÖTTGER daarin geslaagd is, zoomede dat de roode theepotten met de namen der genoemde Delfsche plateelbakkers gestempeld niet onder Meissner, doch onder Delfsch fabrikaat moeten worden gerangschikt.